9.ULUSLARARASI
SOSYAL BEŞERİ VE EĞİTİM BİLİMLERİ KONGRESİ

9th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES - HUMANITIES AND EDUCATION

22-23 ŞUBAT 2021
22-23 FEBRUARY 2021

www.sosyalbeseriveegitimbilimlerikonferansi.org

GÜVEN PLUS GRUP A.Ş.

Prof. Dr. Giray Saynur DERMAN
Kongre Başkanı

Değerli bilim insanları,

22/23 ŞUBAT 2021 tarihlerinde UZAKTAN ERİŞİM sistemi ile birincisini İstanbul merkezli düzenlemiş olduğumuz 9.ULUSLARARASI SOSYAL BEŞERİ VE EĞİTİM BİLİMLERİ KONGRESİ'ne gösterilen ilgi ve katkılardan dolayı yürekten teşekkür ediyoruz.

Kongremizde birbirinden değerli çok sayıda bilim insanı aktif olarak görev almış ve sizlerle bir arada olmamızı sağlamıştır. Kongremize Türkiye başta olmak üzere farklı dünya ülkelerinden davetli konuşmacı olarak katılan; Prof. Dr. Ayhan AYTAÇ (Türkiye), Prof. Dr. Gülsen DEMİR (Türkiye), Prof. Dr. Hayrettin GÜMÜŞDAĞ (Türkiye), Prof. Dr. Zdzislaw POLKOWSKI (Yunanistan), Prof. Dr. Harikrishnan GOPAKUMAR (Hindistan), Prof. Dr. Mohammad HASAN (Malezya), Doç. Dr. Ali Serdar YÜCEL (Türkiye), Doç. Dr. Michael KUYUCU (Türkiye), Doç. Dr. Sivasankaran SUBBURAYAN (Suudi Arabistan), Doç. Dr. Nawaz LODHI (Pakistan), Dr. Öğr. Üyesi Rommel TABULA (Tayland), Dr. Öğr. Üyesi Senai YALÇINKAYA (Türkiye), Dr. Öğr. Üyesi Ajay B. GADICHA (Hindistan) ve Dr. Khalida NASEEM (Pakistan) olmak üzere tüm davetli konuşmacılarımıza teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Kongremizin başlangıç aşamasından kapanışına kadar bizleri yalnız bırakmayan ve her türlü teknik anlamda yanımızda olan ORP Danışmanlık'a, bilimsel anlamda desteğini esirgemeyen bilim kurulumuza ve düzenleme kurulu üyelerimize yürekten teşekkürlerimizi bir borç biliyoruz. Kendilerine gelecek hayatta da aynı başarılarının devamını temenni ediyoruz.

Kongremize toplam 32 farklı dünya ülkesinden 428 bilim insanı 150 sözel bildiri ile katılmıştır. Ayrıca Türkiye'den 276 bilim insanı da 143 sözel 1 poster bildiri toplam 144 adet bildiri ile katılım gerçekleştirmiştir. Kongremize gelen toplam yerli ve yabancı sözel bildiri sayısı 821 adettir. Ancak uzaktan erişim nedeni ve düzenleme kurulu kararı ile gelen bildirilerin sadece 294 adeti kabul edilerek programa dahil edilmiştir. Kongremizde sözel/poster olarak sunulan 294 adet bildiri özetlerine ve bazı tam metinlere Kongre Bildirileri kitabında yer verilmiştir.

Kongremizin aktif olarak bildiri kabul ettiği süreç içerisinde 35 farklı dünya ülkesinden bilim insanlarına da kongremize yönelik bilgiler gönderilmiştir. Bu çağrılarımıza yönelik olarak 31 farklı ülkeden sunum yapan ve dinleyici olarak katılımlar söz konusu olmuştur. Dış ülke katılımcılarına da destekleri ve bizlerle birlikte oldukları için teşekkür ediyoruz. Yine farklı dünya ülkelerinden olup, Türkiye'de

akademik faaliyetlerini gerçekleştiren bilim insanlarının çalışmalarına da kongremizde yer verilmiştir. Kendilerine ürettikleri ve bizlerle paylaştıkları çalışmalarından dolayı da ayrıca teşekkür ediyoruz.

Her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiğimiz kongremizin onuncu buluşmasını 2021 yılı Eylül ayı içerisinde yine uzaktan katılım ile düzenleyeceğiz. Kongremizde birbiriyle iç içe olan farklı disiplinlerin buluşması ve bu buluşma ile multidisipliner anlayış çerçevesinde bir birliktelik yaratılması planlanmıştır. Katılımcılarımızın organizasyona, davetli konuşmacılara ve genel anlamda sunulan bildirilerin niteliğine ve başarılı bir kongre düzenlediğimize ilişkin geri bildirimleri bizleri fazlasıyla mutlu etmiştir.

Farklı olsa da aynı düşünce ile birbirine bağlı olan disiplinlerin bir araya gelerek yeni yeni projeler üretmesine katkı sağlamış olmak da ayrıca bizleri gururlandırmıştır. Kongremize yaklaşık iki ay kala kamu ve özel sektör temsilcileri ile devlet yöneticilerimize yönelik davetlerimize de karşılık bulduk. Bu vesile ile devlet büyüklerimizin göndermiş olduğu mesajlar ve mesaj içerikleri, ilerleyen süreçlerde daha verimli çalışmalar yapmamız konusunda da teşvik edici olmuştur. Umut ediyoruz ki gelecek zaman içerisinde başta ülkemiz olmak üzere, birçok dünya ülkesinden bilim insanını bir araya toplamayı, ortak projeler ve ürünler ile birlikte çalışmayı başaracağız.

Değerli bilim insanları sevgili dostlar; kongremize göstermiş olduğunuz ilgi, destek ve katkılardan dolayı tüm organizasyon içerisinde yer alan çalışma arkadaşlarımızı yürekten tebrik ediyor teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bir sonraki kongremizde görüşmek üzere hepinize sağlık, mutluluk, huzur ve güzel günler diliyoruz. ***Kongremiz 2019 yılı akademik teşvik kriterleri kapsamında olup, 17/01/2020 tarihli ve 31011 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 16/1/2020 tarihli ve 2043 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Uyarınca ilgili yayınlanan yönetmelik kapsamında değerlendirilmektedir.*** Katılımcı sayısının %51 ve üzeri yabancı katılımcıdan oluşup, ayrıca 7 farklı dünya ülkesinden davetli konuşmacıya sahiptir. Toplam bildirilerin %51'den fazlası yabancı ülke katılımcılarına aittir.

Saygılarımızla……

TÜRKİYE'DE 2006-2020 YILLARI ARASINDA YAPILMIŞ ELEŞTİREL OKUMA KONULU TEZLERİN İNCELENMESİ

İpek ÖNAL[1], Yavuz ERİŞEN[2]

[1]Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Antalya / Türkiye
[2]Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul / Türkiye

Öz: Bu çalışmanın amacı, 2006-2020 yılları arasında Türkiye'de eleştirel okuma konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin belirli başlıklar altında sınıflandırılarak incelenmesi ve alandaki araştırma eğilimlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda mevcut çalışma, elde edilen verilerin incelenmesi ve sentezlenerek bütüncül olarak değerlendirilmesine imkan tanıyan doküman incelemesi deseniyle tasarlanmıştır. Çalışmanın kapsamını Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında arşivlenen 2006-2020 yılları arasında yapılmış 44 yüksek lisans ve doktora tez çalışması oluşturmaktadır. İncelemeye dahil edilen çalışmaların analizinde, verilerin önceden belirlenen temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışmaların analiz edilebilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen *tez sınıflama formu* kullanılmıştır. Formun içeriği yazar bilgisi, tezin türü, yayınlandığı yıl, araştırma yöntemi, öğretim kademesi, örneklem büyüklüğü, yapıldığı konu alanı, anahtar kelimeler, veri toplama araçları, değişkenler olmak üzere 10 başlıktan oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; çalışmaların büyük çoğunluğu yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Eleştirel okuma konusunda yayınlanan tezlerin en çok 2019 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Yayın yıllarına göre özellikle son 2 yılda çalışmaların sayısında artış yaşanmıştır. Çalışmalarda en çok tercih edilen araştırma yöntemi nicel yöntem; öğretim kademesi ortaokul ve üniversite, konu alanı ise Türkçe olmuştur. Veri toplama aracı olarak ölçek, test ve anketlerin en sık kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen çalışmalarda ele alınan değişkenlerin çoğunlukla eleştirel okuma becerisi, eleştirel okuma özyeterliliği ve okumaya yönelik tutum olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eleştirel okuma alanında doktora düzeyinde tezlerin arttırılması, nitel ve karma araştırma yöntemlerinin uygulanması, örneklem grubunun lise öğretim kademesinden seçilmesi getirilen öneriler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Okuma, Lisansüstü Tez, Doküman İncelemesi

GİRİŞ ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Eleştiri kelimesinin köken olarak Yunanca "kriticos" kelimesinden geldiği ve ayırt edici yargı (Paul, Erdel, Bartell, 1997); bir şeyin kıymeti hakkında hüküm verme (Çifçi, 2006) anlamlarını taşıdığı ifade edilmektedir. (Yılmaz, 2019). Bu bağlamda bilgi edinmek amacıyla yapılan okumadan çok farklı olarak eleştirel okuma, okunan metnin değeri hakkında aktif düşünme süreci sonucunda yargıya ulaşma şeklinde açıklanabilir. Hayat boyu öğrenmenin de bir parçası olarak eleştirel okuma, bir metnin derinlemesine anlaşılmasının temelindedir (Akar, Başaran, Kara, 2016). Çifçi'nin (2006: 56-57) tanımına göre eleştirel okuma; bireyin okuduklarını, okuma yoluyla öğrendiklerini kendi bilgi ve birikim süzgeçlerinden geçirerek daha iyiyi, daha güzeli, daha doğruyu bulma çabaları; okuduklarından elde ettikleriyle daha iyi, daha güzel, daha doğru zihin ürünleri ortaya koyma faaliyetidir. Eğitimde bireylerin sahip olması beklenen temel bir beceri olarak tanımlanan okuma becerisinin eleştirel düzeyde geliştirilmesi oldukça önemli görülmektedir. Eleştirel okuma becerisini önemli kılan birçok sebep bulunmaktadır. Bilgi edinmek amacıyla yapılan temel düzeyde okuma becerisi bilişsel alanın bilgi basamağındaki davranışları; eleştirel okuma analiz, değerlendirme ve sentez basamağındaki üst düzey düşünme becerilerini desteklemektedir (Aydın, 2020). Eleştirel okuma çalışmaları öğrenenlerin araştırma, karar verme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, iletişim kurma ve problem çözme becerilerinin gelişimini sağlamaktadır (Karadüz, 2010; Özensoy, 2011). Eleştirel okuma; düşünme, yeni düşünceleri yapılandırma ve değerlendirme etkinliği olarak öğrenenlerin öğrenme

süreçlerindeki farkındalığını arttıran ve zihinsel becerilerini geliştiren bir araç olmaktadır (Aşılıoğlu, 2008; Çifçi, 2006). Eleştirel okumanın bir araç olarak eğitim alanındaki kullanımının değerlendirilmesi yukarıda sıralanan faydaların eğitim ve öğretime daha etkili bir şekilde yansıtılmasını sağlayacaktır. Eğitimde yapılanlar hakkında bilgi sahibi olunmasında yüksek lisans ve doktora düzeyinde yürütülen tezlerin önemli bir rolü bulunmaktadır (Yaşar, Papatğa, 2015). Bu nedenle eleştirel okuma alanındaki güncel duruma ilişkin bütüncül bir bakış sağlaması ve alanın gelişimine katkı getirmesinde, yapılmış lisansüstü tezlerin detaylı bir şekilde incelenmesi ve eğilimlerinin belirlenmesi önemli görülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı, 2006-2020 yılları arasında Türkiye'de eleştirel okuma konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin belirli başlıklar altında sınıflandırılarak alandaki araştırma eğilimlerinin belirlenmesidir. Bu amaç çerçevesinde eleştirel okuma konusuyla ilgili yapılan çalışmaların incelemesinde aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır;

- Çalışmaların türü ve yayınlandığı yıla göre dağılımları nasıldır?
- Çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımı nasıldır?
- Çalışmaların örneklem seçimi ve büyüklüğüne göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmaların uygulandığı konu alanına göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmaların anahtar kelimelerine göre dağılımı nasıldır?
- Çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
- Çalışmalarda ele alınan değişkenler nelerdir?

Eleştirel okuma her ne kadar bireysel ve toplumsal anlamda oldukça önemli görülse de, eleştirel okumanın güncel eğitsel uygulamalarına ilişkin sınırlı sayıda çalışmanın varlığından da söz edilmektedir (Ünal, 2014). 2018 yılında yapılan PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) sınavı eleştirel okuma becerisinin ülkemizde etkili bir şekilde kazandırılmadığını; öğrencilerin metin üzerinden karşılaştırma yapma, çıkarımda bulunma, metni eleştirel değerlendirebilme gibi eleştirel okuma becerilerindeki eksikliğini ortaya koymaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019). Bu sonuç eleştirel okuma alanında daha fazla teorik ya da uygulamaya dayalı araştırma yapılması ihtiyacını da desteklemektedir. Yapılan alan yazın taraması neticesinde eleştirel okuma alanında araştırma eğilimlerini ortaya koyan çalışmaların azlığı ve var olan çalışmaların 2018 yılı sonrası araştırmaları kapsamaması da bu çalışmanın gerekçesini güçlendirmektedir. Bu bağlamda eleştirel okuma alanında yapılan çalışmalardaki güncel eğilimlerin ortaya çıkarılması, bu alandaki eksiklik ve ihtiyaç duyulan yeni çalışmalara dikkat çekilmesi; sonraki araştırma ve uygulamalara ışık tutması açısından önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Mevcut çalışma, elde edilen verilerin incelenmesi ve sentezlenerek bütüncül olarak değerlendirilmesine imkan tanıyan doküman incelemesi deseniyle tasarlanmıştır. Doküman incelemesi; araştırmanın amacına uygun olan yazılı materyallerin toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizini içeren sistematik bir işlemdir (Özkan, 2019). Araştırmacının ihtiyacı olan veriyi gözlem veya görüşmeye ihtiyaç duymadan dokümanlar aracılığıyla elde etmesi para ve zamandan tasarruf sağlayarak araştırmacıya kolaylık getirmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.218). Çalışmanın kapsamını Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi ver tabanında arşivlenen 1997 ve 2020 yılları arasında yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Veritabanında *"eleştirel okuma/critical reading"* anahtar sözcükleri kullanılarak tez başlıkları aratılmış ve arama sonucunda 48 teze ulaşılmıştır. Devamında konu bölümü *"eğitim ve öğretim"* olarak filtrelenmiş ve 1997-2020 yılları arasında yayınlanan toplamda 45 teze erişilmiştir. Bir teze elektronik olarak ulaşılamadığından dolayı çalışma 2006-2020 yılları arasında yayınlanmış 7 doktora ve 37 yüksek lisans tezi olmak 44 tez çalışması ile sınırlandırılmıştır. İncelemeye dahil edilen çalışmalardan elde edilen verilerin analizinde nitel bir yaklaşım benimsenerek betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.256). İnceleme kapsamına alınan çalışmaların analiz edilebilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen *tez sınıflama formu* kullanılmıştır. Formun içeriği yazar bilgisi, tezin türü, yayınlandığı yıl, araştırma yöntemi, öğretim kademesi, örneklem büyüklüğü, yapıldığı konu alanı, anahtar kelimeler, veri toplama araçları, değişkenler olmak üzere 10 başlıktan oluşmaktadır. Bu noktada incelemeye dahil edilen çalışmalar yukarıda sıralanan kategorilere göre analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde eleştirel okuma alanında 2006-2020 yılları arasında yapılmış 44 çalışmanın analizine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Eleştirel okuma alanında Türkiye'de yapılan araştırmaların türü ve yayınlandığı yıla göre dağılımı Şekil 1'de verilmiştir. Çalışmaların türü yüksek lisans tezi ve doktora tezi olmak üzere iki başlık altında sınıflanmıştır. Çalışmaların yayın yılları 2006-2020 olarak belirlenmiştir.

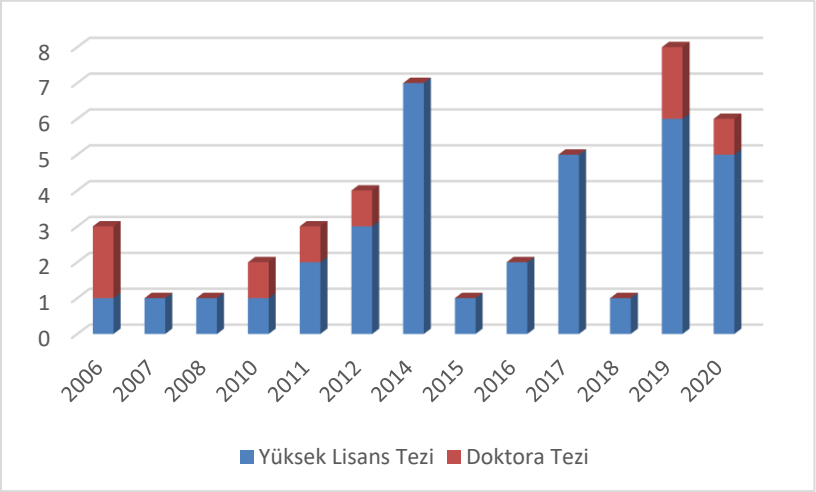

Şekil 1. Çalışmaların Türü ve Yayın Tarihine Göre Dağılımı

Eleştirel okuma ile ilgili çalışmaların türü ve yayın tarihine göre dağılımı incelendiğinde 44 çalışmadan 36'sının yüksek lisans tezi, 8'inin doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Özellikle 2019 ve 2020 yıllarında

çalışma sayılarında artış olduğu gözlemlenmiştir. En çok tez çalışmasının 6 yüksek lisans ve 2 doktora tezi olmak üzere toplamda 8 çalışmayla 2019 yılında yapıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmalarda tercih edilen araştırma yöntemine ilişkin bulgular yukarıda Şekil 2'de yer almaktadır. İncelenen çalışmalarda yöntem bölümleri incelenerek araştırmacı tarafından rapor edilen araştırma desenine göre sınıflandırma yapılmıştır.

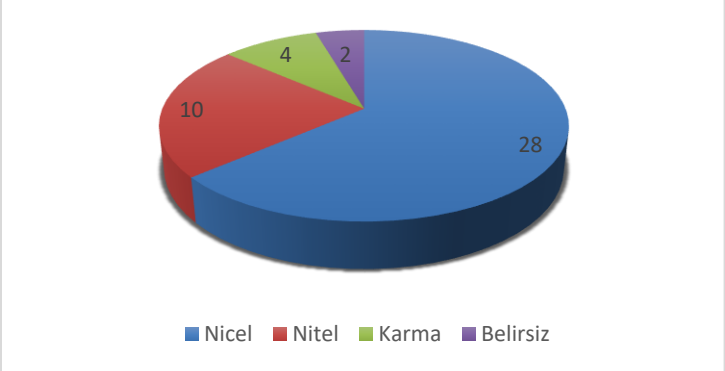

Şekil 2. Çalışmaların Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre

Şekil 2'deki grafik incelendiğinde, çalışmalarda tercih edilen araştırma yöntemlerinin 28'i nicel (%64), 10'unun nitel (%23), 4'ünün karma (%9) olduğu ve 2'sinin ise araştırma raporunda belirtilmediği tespit edilmiştir. Çalışmalarda genellikle nicel yöntemlerin tercih edildiği; karma yöntemin kullanıldığı çalışma sayısının çok sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Eleştirel okuma alanında yapılan tezlerin uygulandığı öğretim kademesi ve örneklem büyüklüğüne ilişkin dağılımlar Şekil 3'te sunulmuştur. Buna göre; Türkiye'de yürütülmüş tezlerin küçük örneklem gruplarında çoğunlukla ortaokul öğretim kademesinde; büyük örneklem gruplarında genellikle üniversite düzeyinde gerçekleştiği görülmüştür. İki çalışma dokümanlar üzerinde gerçekleştiğinden diğer şeklinde kodlanmıştır.

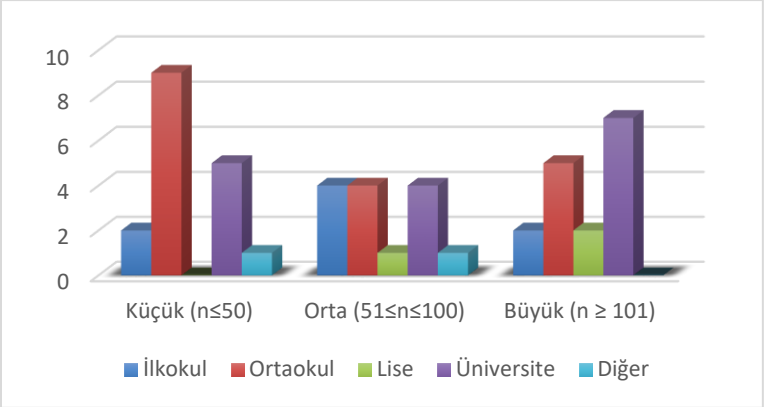

Şekil 3. Çalışmaların Öğretim Kademesi ve Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Şekil 3'teki grafik ayrıntılı ele alındığında, Türkiye'de yapılan tezlerin öğretim kademesi açısından en çok ortaokul (n=18) ve üniversite (n=16) düzeylerinde yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte ilkokul düzeyinde yapılmış 8 çalışmaya ve eleştirel okuma alanında en az tez yürütülen öğretim kademesi olan lise düzeyinde yapılmış sadece 3 tez çalışmasına rastlanılmıştır.

Eleştirel okuma konusunda yapılmış tezlerin gerçekleştirildiği konu alanlarına (dersler) ilişkin dağılımları aşağıda Şekil 4 üzerinde gösterilmiştir.

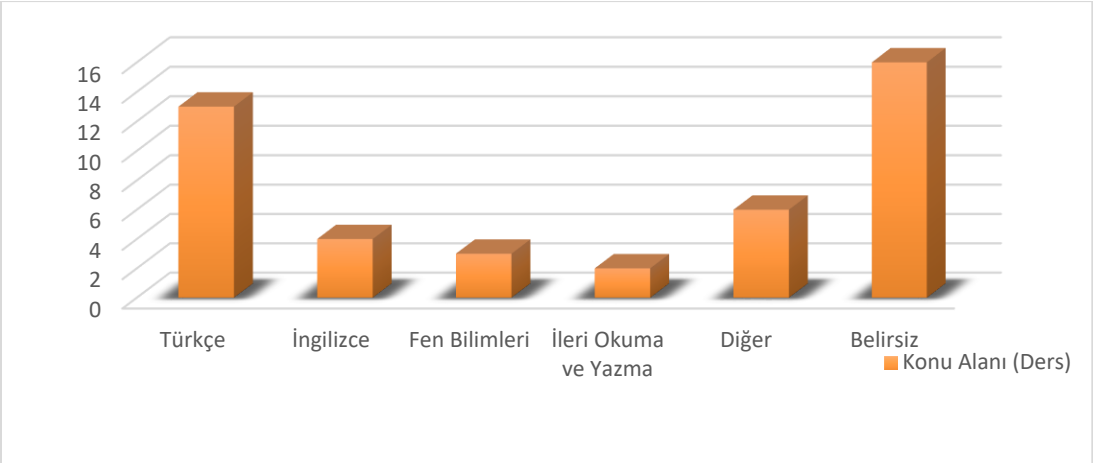

Şekil 4. Çalışmaların Yapıldığı Konu Alanına Göre Dağılımı

Şekil 4 incelendiğinde; tezlerin genellikle Türkçe dersinde (n=13) yapıldığı görülmüştür. Sonrasında sırasıyla İngilizce (n=5), Fen Bilimleri (n=4) ve İleri Okuma ve Yazma (n=2) derslerinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Yapılan incelemede 16 çalışmanın belirli bir konu alanında yapılmadığı görüldüğünden bu çalışmalar belirsiz kategorisi altında sınıflandırılmıştır. Ayrıca diğer kategorisi altına alınan çalışmaların; Eleştirel Okuma, Türk Dili ve Edebiyatı, Anlama ve Anlatma Teknikleri, Vatandaşlık ve İnsan Hakları, Sosyal Bilgiler ve Okuma Becerileri derslerinde gerçekleştiği belirlenmiştir.

Eleştirel okuma alanında yapılmış tezlerde kullanılan anahtar kelimeler sıklıklarına göre gruplandırılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda 76 farklı anahtar kelimenin kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen tezlerin anahtar kelimeleri arasında eleştirel okuma, okuma, eleştirel düşünme, okuma becerisi, okuma eğitimi kelimelerinin öne çıktığı görülmüştür. İncelenen tezlerin anahtar kelimeleri için oluşturulan kelime bulutu Şekil 5'te sunulmuştur. Şekil 5'e göre eleştirel okuma konusu en çok eleştirel düşünme ve okuma ile ilişkili görülmüştür.

Şekil 5. Çalışmalardaki Anahtar Kelimelere İlişkin Kelime Bulutu

2006-2020 yılları arasında Türkiye'de eleştirel okuma konusunda çalışılmış tezlerde kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bulgular aşağıda Şekil 6'da verilmiştir. Şekil 6 incelendiğinde çalışmalarda araştırmacılar tarafından çeşitli veri toplama araçlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bazı tez çalışmalarında birden fazla veri toplama aracının birlikte kullanılarak veri çeşitlemesine gidildiği görülmüştür.

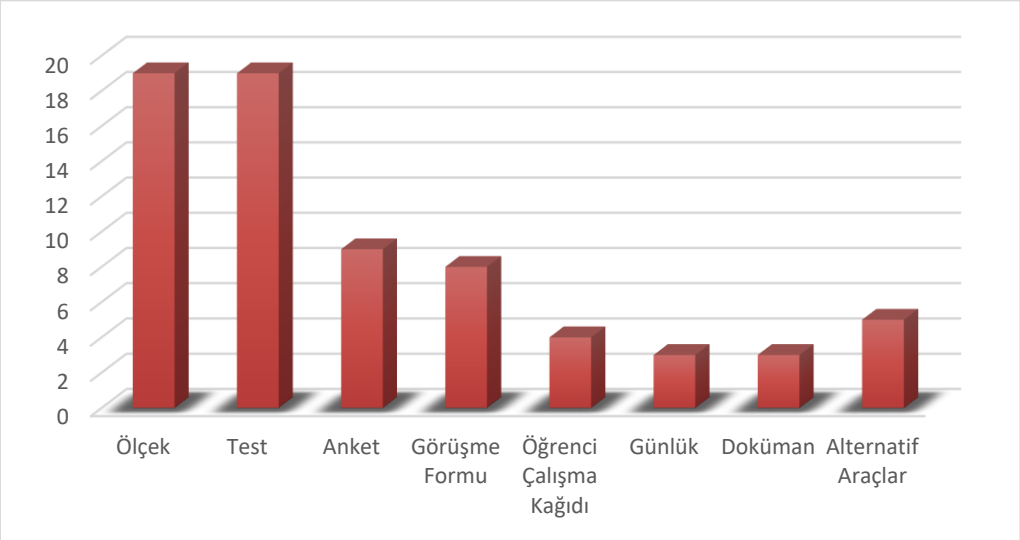

Şekil 6'da görüldüğü üzere çalışmalarda veri toplama aracı olarak en çok ölçek (n=19) ve testlerin (n=19) kullanıldığı belirlenmiştir. Sonrasında sırasıyla anket (n=9), görüşme formu (n=8), öğrenci çalışma kağıdı (n=4), günlük (n=3), doküman (n=3) ve alternatif araçlar (n=6) kullanılmıştır. Alternatif araçlar arasında rubrik, gözlem-kamera kaydı, öğrenci kompozisyonu, eleştirel okuma kontrol listeleri ve portfolyo bulunduğu görülmüştür. Nicel ölçek /test ve nitel görüşme formlarının genellikle doktora tezlerinde birlikte kullanıldığı da belirlenmiştir.

Son olarak eleştirel okuma konusunda yapılmış tezlerde ele alınan değişkenler incelenmiş ve bunlara ilişkin bulgular frekans değerleriyle birlikte Tablo 1'de sunulmuştur. Analiz sonucunda tez çalışmalarında 22 farklı değişkenin seçildiği görülmüştür.

Tablo 1. Çalışmalarda İncelenen Değişkenler			
Değişken	*f*	**Değişken**	*f*
Eleştirel okuma becerisi	25	Yaratıcı düşünme	1
Eleştirel okuma özyeterliliği	7	Fen dersine yönelik tutum	1
Okuduğunu anlama düzeyi	5	Özsaygı	1
Eleştirel düşünme eğilimi	3	Bilişsel farkındalık	1
Problem çözme becerisi	2	Akademik performans	1
Okumaya yönelik tutum	2	Eleştirel okuma stratejileri	1
Yazma kaygısı	1	Kitap okuma alışkanlığı	1
Karakter öğrenimi	1	Eleştirel okuma yöntemi	1
Eleştirel okuma eğitimi	1	Eleştirel düşünme becerisi	1
Eleştirel yazma becerisi	1	Görsel okuma	1
Eleştirel okumayı öğretme algısı	1	Öğrenci özerkliği	1

Tablo 1'e göre analiz edilen çalışmalarda eleştirel okuma becerisi (n=27) ve eleştirel okuma özyeterliliği (n=7) en çok incelenen değişkenler olmuştur. Sonrasında en sık rastlanan değişkenler okuduğunu anlama düzeyi, eleştirel düşünme eğilimi, problem çözme becerisi ve okumaya yönelik tutumdur.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada eleştirel okuma alanında Türkiye'de 2006-2020 yılları arasında yapılmış 44 lisansüstü çalışma; türü, yayınlandığı yıl, araştırma yöntemi, öğretim kademesi, örneklem büyüklüğü, yapıldığı konu alanı, anahtar kelimeler, veri toplama araçları, değişkenler olmak üzere 10 kategori altında sınıflandırılarak incelenmiş ve eğilimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulardan ulaşılan araştırma sonuçlarına göre; eleştirel okuma konusunda yapılan tezlerin en çok 2019 yılında yapıldığı; sayıca en fazla lisansüstü çalışmanın yüksek lisans düzeyinde hazırlandığı, 2019-2020 yıllarında tez sayılarında bir artış yaşandığı, özellikle doktora tezlerinin bu son iki yılda artış gösterdiği anlaşılmıştır. Son iki yıldaki tez sayılarındaki artış dikkate alındığında, eleştirel okuma konusunun günümüzde gittikçe önem kazandığı ifade edilebilir. Doktora düzeyinde kısıtlı sayıda çalışmanın varlığından (Aydın, 2020) daha fazla doktora çalışmasına ihtiyaç olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Tezlerin araştırma yöntemi açısından dağılımlarına bakıldığında; tezlerde nicel (n=28) yöntemlerin, nitel (n=10) ve karma (n=4) yöntemlerine kıyasla daha fazla tercih edildiği bulunmuştur. Alanyazında lisansüstü tezlerin eğilim araştırmalarında en çok nicel desenlerin benimsendiğini ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Karakuş, 2020; Yaşar & Papatğa, 2015). Nicel araştırma desenlerinin daha kısa sürede tamamlanması nedeniyle tercih edildiği söylenebilir. Çalışmaların öğretim kademesi ve örneklem büyüklüğü dağılımları incelendiğinde; tezlerin genellikle küçük ($n \leq 50$) örneklem gruplarıyla yürütüldüğü görülmüştür. Talan'ın (2019) da çalışmasında belirttiği üzere araştırmacıya ulaşım ve uygulama açısından kolaylık sağlaması nedeniyle çalışmalarda küçük örneklem gruplarının tercih edildiği düşünülebilir. Tezlerin yürütüldüğü öğretim kademesi açısından en çok ortaokul

(n=18) ve üniversite (m=16) düzeylerinde, en az lise düzeyinde (n=3) gerçekleştirildiği görülmüştür. Tezlerin uygulandığı konu alanına göre dağılımı incelendiğinde; en çok çalışmanın Türkçe (n=13) dersinde yapıldığı; sonrasında İngilizce (n=3), Fen Bilimleri (n=4) ve İleri Okuma ve Yazma (n=2), Eleştirel Okuma, Türk Dili ve Edebiyatı, Anlama ve Anlatma Teknikleri, Vatandaşlık ve İnsan Hakları, Sosyal Bilgiler ve Okuma Becerileri derslerinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Eleştirel okuma alanındaki tezlerde en çok ölçek ve testler veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Nicel desenlerin tercih edilmesinden ötürü böyle bir yığılmadan söz edilebilir. Sonrasında en çok tercih edilen veri toplama araçları sırasıyla görüşme formu, öğrenci çalışma kağıdı, günlük, doküman ve diğer alternatif araçlar olmuştur. Çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde en sık eleştirel okuma, okuma, eleştirel düşünme, okuma becerisi ve okuma eğitimi kelimelerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu sonuca paralel olarak tezlerde en çok incelenen değişkenler eleştirel okuma becerisi, eleştirel okuma özyeterliliği, okuduğunu anlama düzeyi ve eleştirel düşünme eğilimidir. Araştırma sonuçları ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Eleştirel okuma alanında daha çok doktora tezinin yazılması ve tezlerin derinlemesine bilgi sunan nitel veya karma araştırma desenleri kullanılarak yapılması, alana katkı getireceği düşünüldüğünden önerilebilir.
- Öğretim kademesi olarak lise düzeyindeki çalışmalara ağırlık verilebilir.
- Tezin uygulandığı konu alanı olarak en çok tercih edilen Türkçe dersi dışında eleştirel okumayla ilgili daha önce çalışılmamış derslerde çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Eleştirel okuma konusunda yapılacak tezlerde daha kapsamlı ve derinlemesine bilgiye ulaşma imkanı tanıdığı için nitel veri toplama araçlarıyla veri çeşitlemesine gidilebilinir.
- Eleştirel okuma alanında yapılacak tezlerde daha önce incelenmemiş değişkenlerle çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

Akar, C., Başaran, M., & Kara, M. (2016). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Okuma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies, 11*(3): 1-14. Doi: 10.7827/TurkishStudies.9306.

Aydın, B. (2020). Türkiye'de Eleştirel Okuma Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* (18): 76-87.

Aşılıoğlu, B. (2008). Bilişsel Öğrenmeler İçin Eleştirel Okumanın Önemi ve Onu Geliştirme Yolları. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*: 1-11.

Çifçi, M. (2006). Eleştirel Okuma. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 54*(1): 55-80.

Karadüz, A. (2010). Dil Becerileri ve Eleştirel Düşünme. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 5*(3): 1566-1593.

Karakuş, S. (2020). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavramlar Konusunda Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5*(1): 61-76.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). PISA 2018 Türkiye ön raporu. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf

Paul, R. Elder, L. & Bartell T. (1997). *California teacher preparation for instruction in critical thinking: Research findings and policy recommendations*. California Comission on Teacher Credentialing.

Özkan, B. U. (2019). *Eğitim bilimleri araştırma yöntemleri için doküman incelemesi.* Ankara: Pegem Akademi.

Ünal, Y. (2014). Developing Critical Reading for Pre-service English teachers: Actual Reflections. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İngiliz Dili Eğitimi anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Talan, T. (2019, 30 Ekim – 1 Kasım). *Dijital öyküleme yöntemi ile ilgili yapılan çalışmalara sistematik bir bakış*. Uluslararası Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Konferansı (ss. 692-709).

Yaşar, Ş., & Papatğa, E. (2015). İlkokul Matematik Derslerine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2): 113-124.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GÜVEN PLUS GRUP A.Ş. ORP GPGD

KATILIM BELGESİ

CERTIFICATE OF ATTENDANCE

9.ULUSLARARASI SOSYAL BEŞERİ VE EĞİTİM BİLİMLERİ KONGRESİ

9th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES - HUMANITIES AND EDUCATION

22-23 ŞUBAT 2021– 22-23 FEBRUARY 2021

İPEK ÖNAL, YAVUZ ERİŞEN

TÜRKİYE'DE 2006-2020 YILLARI ARASINDA YAPILMIŞ ELEŞTİREL OKUMA KONULU TEZLERİN İNCELENMESİ

Yukarıda bilgileri bulunan kişi(ler) SÖZEL sunum yaparak kongremize katılım sağlamıştır. Kendilerine katılımlarından dolayı teşekkür eder; gelecek bilimsel hayatlarında başarılarının devamını dileriz.

The person (s) with the above information made a VERBAL presentation to our congress and participated in our congress. Thank them for their participation; we wish them continued success in their future scientific lives.

Doç. Dr. Ali Serdar YÜCEL	Prof. Dr. Asuman Seda SARAÇOĞLU	Prof. Dr. Ayhan AYTAÇ	Prof. Dr. Çetin YAMAN	Prof. Dr. Mustafa TALAS	Prof. Dr. Pelin AVŞAR KARABAŞ	Prof. Dr. Ümran SEVİL
Düzenleme Kurulu Üyesi	Düzenleme Kurulu Üyesi	Düzenleme Kurulu Üyesi	Düzenleme Kurulu Üyesi	Düzenleme Kurulu Üyesi	Düzenleme Kurulu Üyesi	Düzenleme Kurulu Başkanı